

Yttrande

Datum 2024-05-16

Klassificering 1.5.2

Dnr RAÄ-2024-902

Er dnr KN2024/00156

Avdelning Kulturmiljöavdelningen

Enhet Enheten för landskapsutveckling

Yttrande över "Betänkandet Areella näringar vid vatten (SOU 2023:103), KN2024/00156."

Ärendet

Den 17 mars 2022 bemyndigade regeringen chefen för Miljödepartementet att ge en särskild utredare i uppdrag att se över underlaget från strandskyddet för de areella näringarna.

Regeringskansliet har begärt att Riksantikvarieämbetet yttrar sig över det rubricerade betänkandet.

Sammanfattning av synpunkter

Riksantikvarieämbetet tillstyrker att småskaliga verksamheter får utföra förändringar inom strandskyddat område, men avstyrker förändringar som leder till storskaliga förändringar. Storskaliga förändringar leder inte bara till att stora etableringar i vattennära lägen, de riskerar även att utestänga allmänheten och förändra landskapsbilden på ett negativt sätt, effekter som behöver prövas genom dispensansökningar för att nå en hållbar och välplanerad exploatering av våra kuster och sjöar.

Då Riksantikvarieämbetet anser att det är en viktig omständighet att de olika näringarna kan bedriva ett lönsamt företagande, som främjar en regional utveckling med en levande landsbygd, ett hävdad landskap med höga natur- och kulturvärden och ett rikt biologiskt kulturarv, tillstyrker Riksantikvarieämbetet justeringen att bisyssla kan omfattas av undantagsbestämmelsen om näringen utgör varaktig förvärvsverksamhet.

Riksantikvarieämbetet tillstyrker förslaget om regeringsuppdrag till Naturvårdsverket för uppföljning av effekterna, samt att Naturvårdsverket tillsammans med andra myndigheter tar fram en uppdaterad vägledning kring strandskyddets undantag och tillämpning.

Synpunkter

Kulturmiljöer med höga kulturhistoriska värden ligger ofta kustnära eller intill sjöar och vattendrag. Fornlämningar och andra kulturhistoriska lämningar kan även finnas under vatten, exempelvis skeppsvrak och boplatser. Vattnet har genom tiderna varit en förutsättning för var människor valt att leva och verka, som en källa till föda, men även gett möjlighet till kommunikation och transport. En stor del av vårt industriella kulturarv från medeltiden och framåt, är knutet till strömmande vatten och nyttjande som kraftkälla.¹ Inom strandskyddat område återfinns många utvecklade och bevarade kulturmiljöer, ofta ligger dessa miljöer inom utpekade riksintressen för kulturmiljövården. De utgör viktiga besöksmål och är en resurs för natur-, kultur-, och fisketurismen och bidrar till en attraktiv och levande landsbygd.

Då utredningen inte har valt att begränsa vattenbruket till ett gårdsbaserat, småskaligt, vattenbruk, öppnar förslaget upp för att även storskaliga, mer industriella verksamheter kommer att godkännas för etablering av vattenbruk i strandskyddade lägen. Det kan innebära att de mer lågmälda värdena som kulturmiljöer representeras ut visuellt av storskaliga anläggningar, något som negativt kan påverka landskapsbild, upplevelsevärde och förståelse för det kulturhistoriska sammanhanget. Eventuella fornlämningar och kulturmiljöer riskerar även att bli mer otillgängliga för allmänheten, vilket även riskerar påverka den regionala utvecklingen negativt samt att de kulturpolitiska målen inte kan uppfyllas. Riksantikvarieämbetet avstyrker därför förslaget om att vattenbruk ska omfattas av undantagsbestämmelsen och läggas till som ett självständigt begrepp i 7 kap. 16 § p 1 miljöbalken, då detta inte heller inte bör anses förenligt med utpekade områden enligt 3 kap och de kustområden med kulturvärden som omfattas av 4 kap. miljöbalken.

Riksantikvarieämbetet anser att det är en viktig omständighet att de olika näringarna kan bedriva ett lönsamt företagande, som främjar en regional

¹ <https://www.raa.se/kulturarv/kulturmiljoer-vid-vatten/om-kulturmiljoer-vid-vatten/>

utveckling med en levande landsbygd, ett hävdat landskap med höga natur- och kulturvärden och ett rikt biologiskt kulturarv. Riksantikvarieämbetet tillstyrker justeringen att bisyssla kan omfattas av undantagsbestämmelsen om näringen utgör varaktig förvärvsverksamhet. I utredningen benämns en rad olika begrepp kring turism, såsom naturturism och fisketurism, men utredningen nämner inte begreppet kulturturism, dit näringsidkare som bland annat arbetar inom mathantverk och regional matkultur ofta identifierar sig².

Riksantikvarieämbetet tillstyrker förslaget om att gårdsbaserad fisketurism bör omfattas av undantagsbestämmelsen, då områdena som avses även är utvecklingsområden, LIS-områden, inom kommunerna. De tillgängliga, strandnära lägena med höga natur- och kulturmiljövärden bör kunna användas för att vitalisera den svenska landsbygden och utgöra konkurrensfördel vid platsutveckling.

Riksantikvarieämbetet tillstyrker förslaget att regeringen ger Naturvårdsverket i uppdrag att följa upp de ändringar och effekter som blir av ett ändrat strandskydd, då effekter kopplar till kulturmiljö. Viktigt är också att länsstyrelserna får resurser för att kunna utföra tillsyn av dessa ärenden.

Riksantikvarieämbetet vill särskilt uppmärksamma vikten av att den vägledning som Naturvårdsverket arbetar fram:

- Tydliggör att samtliga riksintressen beaktats vid dispensärenden, även riksintresse för kulturmiljövårdens intressen.
- Tydliggör vilka dispensgrunder som gäller och att kulturmiljö och skötsel aspekten av betesmarker kan vara ett sådant.
- Beaktar tillämpningen som rör bete inom strandskyddat område.
- Belyser samtliga definitioner inom turismsektorn.

Detta beslut har fattats av vikarierande riksantikvarien Susanne Thedéen efter föredragning av utredaren Åsa Thorsell. Även avdelningschefen Marja-Leena

² Visit Sweden, Svensk kulturturism 2023 – en förstudie https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/images.corporate.visitsweden.com/documents/Kulturforstudie_okt2023_TA.pdf

Pilvesmaa och t.f. enhetschefen Mattias Schönbeck har varit med om den slutliga handläggningen.

Beslutet har signerats elektroniskt och saknar därför namnunderskrift

Kopia:

kn.nm@regeringskansliet.se

kulturdepartementet.registrator@regeringskansliet.se